

כ"ט אייר	כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	18:52	20:12
ת"א	19:14	20:14
חיפה	19:05	20:15
באר שבע	19:12	20:12

אילן של יצהק

פרשת "במדבר"

עשר פרשיותיו של ספר "במדבר" - המתארות את מסלול המעבר מהמון עבדים חסר פרצוף, אל עם מגובש ומסודר הנושא זהות ויעוד ברורים - מתחלקות לשניים; חמש הפרשיות הראשונות מדווחות על התגבשותו של העם במדבר לחטיבה אחת, ופרשיות העימותים והמאבקים שהתלוו להתגבשות זו: חטא המרגלים מוציא איתו תביעה אחרת, מחלוקתו של קורח, ועוד. ואילו חמש הפרשיות האחרונות מתארות את השנה האחרונה טרם הכניסה לארץ כנען, את מלחמות סיחון ועוג ואת ראשית ההתנחלות בעבר הירדן המזרחי.

במדבר סיני קם העם היהודי, ובו חושלה ועוצבה דמותו הרוחנית. במדבר עלתה וצמחה תרבות שלמה ומקיפה, דת ואמונה, מערכת משפטית ואורח חיים, ולומד מכך מדרש רבה משמעות עמוקה:

"למה ניתנה תורה במדבר? אלא כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר, אינו יכול לקנות את החכמה והתורה", כי בכדי לקבל את התורה, בכדי להפנים את חכמתו העצומה של הקב"ה, עלינו לרוקן את עצמנו מכל תוכן אחר וזו שהיה בנו קודם לכן ורק אח"כ להיפתח ולהתמלא.

זאת ועוד; **מון הגרי"ש** זיע"א התבטא פעמים רבות, שעיקר הצלחת התלמיד חכם, לרכוש את קנייני התמדת התורה הוא באמצעות מידת 'מנוחת הנפש', והבינו מתוך דבריו, שהצלחתו להעפיל לדרגות נשגבות בהתמדת התורה כיחיד בדורו, באה לו הודות למידת מנוחת ושלווה הנפש, ומי שרוצה להתעלות בתורה, צריך לראות שלא לקחת שום דבר ללב; מי שולקח כל דבר אל ליבו, יטביעוהו הטרדות והפגעים המתחדשים מידי יום ביומו, עד שיאבד את היצילותא דשמעתא' הדרושה כל כך להתעלות בתורה.

היסוד לקנייני התורה, אם כן, הוא לשים עצמו כמדבר, להפקיר עצמו לגבי התורה הקדושה, לסלק את עצמיותו בשביל לימוד ועמל התורה, ללא שום חשבונות, רק כך הוא הופך לכלי בו יכולה התורה לשרות.

לא לחינם אומרים אנו בתפילת 'אלוקי נצור' - **"ונפשי כעפר לכל תהיה**, פתח ליבי בתורתך", כי רק אחרי שאדם שם עצמו כעפר לכל, אז יכול לבקש על התורה. ומבארים המפרשים: **"והתקמה מאן תמציא"** - כשאדם יודע שהוא אין, אצלו תמצא החכמה.

האדם מהלך בעולם הזה כשהוא יכול לשאת עמו אוצרות מלכים: תורה, מצוות, מידות טובות ואמונה עמוקה בבורא. בדרכו בעולם עלול הוא להיתקל בחורשי רעה, במסיתים ובמקטרגים, שलोחי היצר הרע - החברה הרעה והבידות המושחתות. כולם חפצים לגזול ממנו את הישגיו הרוחניים ולהפכו לחסר-כול.

בכדי שיעבור האדם את הדרך המסוכנת ויצליח להגיע בשלום למחוז חפצו יחד עם אוצרותיו, באופן שלא יהיו למשיסה בידיים הזדוניות של ניסיונות העולם הזה, על האדם לנהוג **בדרך הענוה וההצטננות**. כך ראינו בכל הדורות, תחילה עטפו עצמם גדולי ישראל במידת ענוה מופלגת, וכך צמחו הפכו עצמן לכלים המוריקים תורה לכלל ישראל.

במסע כיבושיו, הגיע המצביא הנודע אלכסנדר מוקדון לארץ ישראל. ככל הנראה הוא הגיע מהדרום, מאפריקה, ובהיכנסו לארץ פגש את "זקני הנגב" והציג בפניהם שאלות שעניינן אותו.

כחיכו של אריסטו, התעניין אלכסנדר מוקדון בענייני הגות ומחשבה, ובהתאם לכך הוא הציג עשר שאלות עוביויות בפני הזקנים. מתארת הגמרא (תמיד לב): עשרה דברים שאל אלכסנדר מוקדון את זקני הנגב, ואחת מהם: מה צריך אדם לעשות כדי להאריך ימים?

השיבוהו זקני הנגב: ימית את עצמו!
הציג בפניהם שאלה נוספת:
ומה הן הפעולות שאדם עושה הגורמות להחשת מותו?
השיבוהו זקני הנגב: יחיה את עצמו!

ויש לשאול למה כוונה הזקנים בדבריהם? מסבירים חכמים: **"ימית עצמו"** - הינו ישפיל איתו עצמו. חז"ל למדונו שהרוצה להאריך ימים אינו מפגיץ את מעלותיו ואינו מתגאה על הבריות אלא להפך, הוא מחציץ את מעלות הזולת וינהג בענוה ולא יגרום שיקנאו בו.

"יחיה עצמו" הינו להפך, ידגיש את עצמו ויתגאה על זולתו, ובזאת הוא יקצר את ימיו, כי הוא מעלה עליו את קנאת הבריות ויתנו בו את עינם הרעה.

בדברים אלו טמון הבדל יסודי בן השקפת התורה על אושר החיים לבין הסתכלות שטחית על השגת עושר.

ואמר החוזה מלובליץ: "חביבי עליי רשע היודע שהוא רשע מצדיק היודע שהוא צדיק. צדיק היודע שהוא צדיק ודאי שהוא לוקה במידת הגאוה, ואין הקב"ה יכול לשכון בקרביו"

לדעת לנצל את הזכות

מספר הרב ישראל היימן:

בחול המועד האחרון ביקרתי עם ילדי בלונה פארק שנפתח לקהל הרחב במחירים מוזלים.

בתוך כל ההמולה ששררה שם, צד את תשומת ליבי אחד המבקרים, יהודי חביב בעל פנים עגלולות, שהתרוצץ שם עם עדת ילדים מיוזעים ונרגשים ובעיקר לחוצים מאד. בכניסה קיבל כל מבקר כרטיס עם זכות לעלות פעם אחת על כל מתקן. מיודעינו תיזז בין המבקרים והמתקנים כשהוא בודק בשבע עיניים שכל ילד אכן מימש את זכותו לעלות על כל מתקן, בשלב מסוים ניטש ויכוה בינו לבין אחד ממפעילי המתקנים, על מתקן מסוים שאחד מילדיו הקטנים לא יכול היה לעלות עליו מפאת גילו הצעיר, והוא דרש בתוקף לתת את הזכות הזו לאחד מהאחים, שיעלה פעם נוספת: "מה זאת אומרת אי אפשר, הרי שילמתי על הכרטיס שלו, ויש בו גם את הזכות של המתקן הזה, אם לא הוא, אז מישהו אחר!"

לאחר מכן, כשהוא מזיע ולחוף, ערם את כוסות הברד שהיו כלולות בכרטיס על עגלת הילדים, ושמר בקנאות לכל ילד את הכוס שכמובן הייתה מליאה עד גדותיה, כי הרי מגיע לו כוס מליאה...

לא אלאה אתכם, כנראה שכבר תפסתם את העיקרון... אני שישבתי וציפיתי מהעד, ובשלב מסוים חשבתי לעצמי על כך שלפעמים גם אני או אנחנו נראים כך, מי לא מכיר את התכונה הזו של להיכנס לחדר האוכל, ולמלאות צלחת מליאה הרבה יותר ממה שקיבטנו יכולה להכיל, רק כי 'אם כבר יש אז למה לא'... ועוד כהנה וכהנה דוגמאות. מחשובתי המשיכו לנדוד, ומבלי משים הבנתי שדווקא יש מה ללמוד מהיהודי הזה, ומהרדיפה שלו לניצול כל מה שמגיע לו.

שמתי לב שיש הזדמנויות שניתנות לנו, ואנחנו אצים רצים לנצל אותן, לפעמים אפילו תוך כדי השתטות מסוימת, ויש הזדמנויות אותן אנחנו נוטים לאבד ממש בידיים...

והסיבה העיקרית שגורמת לאיבוד של הזדמנויות מהסוג השני, היא הייאוש... זה יכול להיות כל פרק זמן וכל שלב בעבודה הרוחנית שלנו, אם הוא התחיל קצת 'עקום' בעינינו, אנחנו נוטים למחוק אותו ולדפדף לפרק הבא. וזהו פשוט חבל!

כל בוקר אנחנו מקבלים כרטיס מאיתו יתברך עם זכויות, פעם אחת להשתמש בשחריית, ופעם אחת לעלות על מתקן סדר א', פעם אחת לטעום מהשיעור היומי, ופעם אחת להנות ממנחה... כך עד סוף היום. למעשה הכרטיס הזה הוא לא רק כל יום, אלא כל רגע ממש - אנחנו מקבלים משמים את הזכות לנצל את הרגע. השאלה היא אם אנחנו מנצלים רק את הזכויות בלונה פארק ובחדר האוכל, או גם את הזכויות הרוחניות של האוצרות הגדולים, לידם אנו מסתובבים כל רגע וכל שעה.

"מבן עשרים שנה ומעלה, כל-יצא צבא בישראל--תפקדו אתם לצבאתם, אתה ואהרן." (א', ג')

סיפר רבי אברהם ישעיה קניבסקי, שקודם שנעשה בר מצוה, ניגש עמו אביו רבינו הגר"ח זצ"ל לארון הספרים, וחיפש אחרי ספר קטן וישן - היה זה ספר 'הפרדס' שחיבר זקנם הגאון רבי אריה ליב אפשטיין זצ"ל, במהדורות הישנה, וכשמצא החל להקריא לו מה שכותב שם בדפי הספר הראשונים:

"וקיבלתי מרבי המובהק החרף והבקי הישיש מו"ה יצחק אייזיק זצלה"ה, שבלייל הנכנס ליי"ד שנה משני האדם אחר י"ג שנה שלימות, וכן בלייל הנכנס לכ"א שנה אחר כלות כי שנה שלימות, כאשר יסכים האדם בדעתו באותו לילה לעבודת השי"ת, כן יצמיח ויעלה, והוא בודק ומנוסה עכ"ל."

ועובדא דומה סיפר בן רבינו רבי יצחק שאול קניבסקי, שקודם שנעשה בן כי (וכבר היה נשוי), קרא לו רבינו ואמר לו שהנהגה נכונה היא שישאר נעור כל הלילה ויעסוק בתורה, והראה לו את ספר הפרדס הנ"ל שכותב:

"דע שמסורת קבלה בידנו כו'... וידוע שאין האדם נדון בב"ד של מעלה אלא מבן כי שנה ומעלה, ומי שנכנס ביום אחד של שנת כ"א, אם יבחור בטוב וימאוס ברע, וישתדל לעסוק בתורה ובמצוות, אזי בלייל הראשונה כשישן על מיטתו, אזי מיכאל שר הגדול שולח מלאך אחד מגדולי מתנותיו כפי הראוי לו, ומצוה להוליך נפשו ולהכניסה בפתח היכל הראשון מחמשים היכלות של טהרה, ומכניסה לפנים עד כדי שיעור זכות נפשו" וכו'."

וכן סיפר רבינו על עצמו שכשנעשה בגיל כי אמר לו אביו זי"ע להיות נעור כל הלילה, וכן היה רבינו משיב כששאלוהו האם יש מקור למה שרבים נוהגים להישאר ערים או לצום ביום ההולדת של שנת העשרים, והיה משיב שלצום אין ענין אבל להיות נעור בלילה וללמוד יש ענין גדול, על פי דברי הפרדס הנ"ל. (דברי שיח)

"ויזדר ה', אל-משה ואל-אהרן לאמר. איש על-דגלו באות לבית אבתם, ויחננו בני ישראל: מנגד, סביב לאהל-מועד יחננו." (ב, אי-ב)

בפרשתנו מתואר, שצעידת העם במסעותיהם לארץ בארבעים שנות המדבר היתה בשני מעגלים: המעגל הפנימי שסבב את המשכן ובו הכוהנים והלוויים, והמעגל החיצוני ובו שבטי ישראל, כאשר כול שבט חנה בנפרד במקומו המוגדר סביב לדגל המחנה אליו שויך.

אבל, גם כאשר "איש על-דגלו באות לבית אבתם, יחננו בני ישראל: - מנגד, סביב לאהל-מועד יחננו." (ב, ב). כולם פונים למרכז אחד - לאוהל מועד מקום עבודת השם, לארון העדות ובו התורה ולוחות הברית. זה הברית התיכון, זה המאחד, זה המרכז והציר סביבו סובב העם. שבלעדי שבתים תלושים הם.

זאת ועוד; המדרש מתאר, שכל הלוויים בשאתם את הכלים שהיו ממונים עליהם, היו מהלכים כדרך בעל משא שהולך ופניו אל הדרך; אך בני קהת, אלה שנשארו את הארון מלפנים הלכו כאשר עורפם מופנה לכוון הדרך ופניהם לכוון הארון, כדי שלא יפנו את גבם לארון. הסביר רבי אייזיק שר, כי אופן נשיאת הארון על ידי בני קהת בטא את תחושתם הטהורה והזכה כי אין להם צורך כלל בראיית הדרך כדי לשאת את הארון, כי הדבוק בקדושה - היא המובילה אותו לחוף מבטחים.

אך כל זה גם משל נוקב לאדם עצמו: בני אדם אנו, חייבים לאכול ולשתות ולישון, לעמול לפרנסתנו ולהרוויח את לחמנו. אך לא זו התכלית, לא זה העיקר! "סביב לאהל-מועד יחננו"! זה הציווי, זה המסר שמעבירה התורה! שאוהל מועד, השראת השכינה, ועבודת השם, יהיו נקודת המרכז בחיי העם בכללו, ובחיי כל אחד ואחד בפרט. שנדע שיש ציר סביבו הכל פועל, כמו הלב שהוא מרכז החיים.

"כי פָּאֵין חֲזוֹן, יִפְרַע עֵם; וְשִׁמְר תוֹרָה אֲשֶׁרֶהוּ." (משלי, כ"ט, י"ח)

החפץ חיים זצ"ל, מביא בהקדמה לספרו "מחנה ישראל", מדברי הזוהר הקדוש, שמחנה ישראל במדבר היה כמחנות המלאכים במרום. כשם שהמלאכים חונים כביכול סביב לשכינה הקדושה, כך חנו השבטים סביב אוהל מועד, מעון השכינה, "להורות כי הוא אלוקינו ובינו מלכנו, ואנחנו עמו ועבדיו, בניו כשתלי סביב לשולחנו". והוסיף, כי גם עתה, מתפללים כל ישראל בכל קצווי תבל ופניהם לירושלים מקום המקדש ממנו לא זזה שכינה, "אם כן, עדיין אנחנו כדגלי המדבר, וגם אם רחוקים אנו בגוף הנה קרובים אנו בנפשנו, ועיננו וליבנו שם כל הימים". ולרגל יום ירושלים אביא בפניכם את הסיפור הבא:

שלושה שבועות לפני כ"ח באייר תשכ"ז

בשנת 1967, נחגג יום העצמאות ה"ט למדינת ישראל. עוזי נרקיס, אלוף פיקוד מרכז באותה תקופה, מספר על יום זה בספרו "אחת ירושלים":

ערב יום העצמאות תשכ"ז סיירתי לאורך הקו העירוני עם המשורר חיים גורי, רע וידיד מימי מדורות הפלמ"ח וקרבות הנגב. עברנו משכונה לשכונה מעמדה לעמדה והתעכבנו בצפון תלפיות. שאלני גורי: "אמור, עוזי, כמה זמן נוכל להמשיך לחנך את ילדינו על התנ"ך, וארץ התנ"ך נמצאת רופָה מחוץ להישג ידינו... האם ויתרנו עליה?" בשאלתו ביטא את אשר כרסם בליבי במשך שנים. עניתי: "לעיתונאי שבך אין אלוף הפיקוד יכול להשיב רשמית. אך אוכל לומר לך - לא ויתרנו. מותר לשאוף, מותר לקוות, מותר לחלום..."

באותו יום, בשכונה אחרת בירושלים, חגג הרב צבי יהודה קוק את יום ההולדת התשעה-עשר למדינתנו הצעירה בסעודת מצווה, בשיר-הלל ובהודאה עם תלמידיו בישיבת 'מרכז הרב'.

מתנה ייחודית קיבל כל אחד באותו יום העצמאות, מעין מזכרת משמחת עצמאותנו ובה תמונת הכותל המערבי המעוטט במילות שבועת-הדורות: "אם אשכחך ירושלים - תשכח ימינו תדבק לשוני לחיכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

לפתע החל הרב לספר לתלמידיו את זיכרונות תחושותיו באותם רגעים היסטוריים של החלטת האומות המאוחדות על הקמת המדינה, מילים שקיבלו לימים את הכינוי: "מזמור י"ט למדינת ישראל".

לפני י"ט שנה, באותו לילה מפורסם, בהגיע ארצה החלטתם החיובית של מושלי אומות-העולם מתקומת מדינת ישראל, שככל העם נהר לחוצות לחוג ברבים את רגשי שמחתו לא יכולתי לצאת ולהצטרף לשמחה. ישבתי בדד נאדום כי נטל עלי.

באותן שעות ראשונות לא יכולתי להשלים עם הנעשה, עם אותה בשורה נוראה, כי אכן נתקיים דבר ה' שנבואה בתרי-עשר - "ואת ארצי חילקו"! ואז, במפתיע, הרים הרב צבי יהודה את קולו והחל שואג בזעקה נוראית, מתוך המייית לבו: איפה חברון שלנו - אנחנו שוכחים את זה!?

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל

ולב"ע ב' עבתי ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל

ולב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.

י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.

י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.